

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY

SPECIÁLNÍ PŘÍLOHA

**Spolufinancováno
Evropskou unií**

Vyjádřené názory a stanoviska jsou názory a stanovisky autorů a nemusí nutně odrážet názory a stanoviska Evropské unie. Evropská unie ani orgán poskytující podporu za ně nenesou odpovědnost.

PROMĚNY ZEMĚDĚLSTVÍ

Na poli, ne u papírů

Evropské zemědělství dusí ideologie. Farmáři potřebují méně papírů a víc reality, říká v rozhovoru europoslankyně Veronika Vrecionová.

Upravené rajče

EU chce dát zelenou plodinám s genetickou úpravou DNA. Jsou na místě obavy z nehnědnoucích banánů nebo salátu, který vydrží déle?

► Rozhovor

Aneta Zachová
autori@economia.cz

Zemědělská politika potřebuje méně byrokracie a více flexibility

Evropská unie začala couvat od nejtvrďších regulací v zemědělství. Podle europoslankyně Veroniky Vrecionové (ODS) je první zjednodušující balíček jen začátek – skutečný test přijde s novou společnou zemědělskou politikou po roce 2028. V rozhovoru mluví o pesticidech, rozpočtových škrtech i o tom, proč Brusel konečně začíná naslouchat zemědělcům.

Evropská unie schválila zjednodušení společné zemědělské politiky, takzvaný omnibus. Součástí je snaha omezit kontroly farem na jednu ročně nebo jednodušší poskytování podpory drobným zemědělcům. Jak změnu hodnotíte?

Zemědělci jsou dnes pod obrovským množstvím regulací, z čehož vyplývá i značná administrativní zátěž. Jsem proto moc ráda, že byl přijat první zjednodušující balíček, ale ten se týká hlavně těch nejmenších, spíše ekologicky hospodařících zemědělců. Zjednodušení se také odrazí ve stávající zemědělské politice, která bude platit pravděpodobně do konce roku 2027. Je to každopádně krok správným směrem, ale pevně doufám, že v dalších balíčcích půjdeme dál, protože zatím to ještě není dostatečné.

Jaké další balíčky se chystají?

Především se bude řešit otázka pesticidů. Evropská komise tento balíček změn nedávno předložila, návrh je připravený, ale teprve se jím začneme podrobně zabývat – jsme úplně na začátku celého procesu.

Ráda bych zdůraznila, že ochrana životního prostředí je nezbytná – nikdo nechce jíst chemii a sami zemědělci mají zájem na zdravé půdě i kvalitní produkci. Problém je ale v tom, že řada dříve přijatých opatření byla spíše ideologická než založená na racionální a funkční ochraně životního prostředí. Zemědělcům se proto postupně výrazně komplikuje používání pesticidů. Účinné látky mají vždy jen omezenou dobu povolení, většinou kolem deseti let podle typu látky, a tato povolení nyní hromadně končí. Nové účinné látky se přitom prakticky neschvalují. Už dnes se tak ukazuje, že to zemědělcům způsobuje vážné problémy, zejména v případech, kdy neexistuje žádná rozumná a funkční náhrada. Výsledkem je ztráta konkurenceschopnosti, protože ve většině částí světa mimo Evropu jsou tyto látky nadále běžně využívány.

V dalším balíčku by proto podle návrhu mělo dojít například k prodloužení doby použití některých typů účinných látek, případně k jednoduššímu schvalování nových. Jak přesně to bude vypadat, teprve uvidíme – vše bude záležet na průběhu jednání. Právě tato oblast ale patří k nejdůležitějším částem celého balíčku a doplněna by měla být i dalšími změnami.

My jako zemědělský výbor a – doufám – i celý Evropský parlament se budeme snažit, aby se do návrhu promítlo co nejvíce skutečných zjednodušení, která zemědělcům reálně pomohou.

Jaká je nálada v Evropském parlamentu směrem k úlevám pro zemědělce? Je vidět, že po masivních zemědělských protestech je politická ochota dělat ústupky vyšší?

Zemědělský výbor je skutečně velmi pragmatický. Tam se dokážeme na řadě věcí domluvit napříč většinou frakcí. Samozřejmě něco jiného je plénum Evropského parlamentu a něco jiného panuje v ostatních výborech. Nicméně celkově mám pocit, že nastavení Evropského parlamentu je teď realističtější, než bylo v uplynulých pěti letech, respektive v minulém mandátu. A myslím si, že je to způsobeno dvěma věcmi.

Zprvu – jak Evropská komise, tak i Evropský parlament a politici obecně byli do jisté míry překvapeni silou zemědělských demonstrací a odporem zemědělců. Já jsem na to předtím upozorňovala, ale řada kolegů byla opravdu zaskočena tím, jak silná ta reakce byla.

A zadruhé – politické složení současného Evropského parlamentu je prostě pragmatičtější a více pravicové.

Na stole je nový návrh Evropské komise, jak by měla vypadat společná zemědělská poli-

tika po roce 2028. Spolu s ní se opět mluví o velké revoluci a zjednodušení pro zemědělce. Je šance, že tentokrát se skutečně podaří politiku zlepšit – aby to pocítili i samotní zemědělci?

Pamatuji si projednávání té současné společné zemědělské politiky a byla jsem tehdy plná nadějí. Výsledek byl ale nakonec naprosto mizerný a dnes kvůli tomu řešíme potřebu oprav a zjednodušování. Tentokrát si ale myslím, že je tu opravdu zásadní změna. Ta se týká struktury rozpočtu – zemědělská politika už nebude mít samostatný fond, ale bude součástí takzvaného „single fondu“, do kterého bude spadat více oblastí. Zároveň do zemědělství půjde méně peněz než v minulém období. To je skutečně revoluční změna a samozřejmě je to zemědělskou komunitou vnímáno spíše negativně.

Musím se ale přiznat, že tomu částečně rozumím. Evropa má v tuto chvíli jiné priority. Žijeme ve velmi problematické geopolitické situaci, je potřeba investovat do obranného průmyslu a do bezpečnosti. Zároveň má Evropa velké problémy s konkurenceschopností, což je mimochodem také důsledek silných regulací z minulého období – nejen v zemědělství, ale i v dalších segmentech hospodářství. Proto také existuje tolik omnibusů, které se netýkají jen zemědělství.

Jak vnímáte to krácení zemědělského rozpočtu?

Je potřeba si uvědomit, že doposud šla více než čtvrtina celého evropského rozpočtu právě do zemědělství, což je opravdu obrovská částka. Proto tomu, že se rozpočet snižuje, částečně rozumím. O to víc je ale teď nutné soustředit se na to, jak s těmi penězi budeme hospodařit, a především na to, aby se skutečně zjednodušily podmínky, za kterých mohou zemědělci tyto peníze čerpat. Pokud se nám podaří reálná deregulace a nezůstane jen u verbálních proklamací, tak se s nižším objemem prostředků dokážeme vyrovnat.

V návrhu je i velmi ostré zastropování dotací pro největší hráče. Musím říct, že pro Českou republiku jsou ty navržené limity opravdu velmi nízké, až problematické. To je ale zatím výchozí návrh a prostor pro jednání tu určitě je.

Nejde tedy jen o to, jak velká bude celková částka, ale především o to, jak budou nastaveny podmínky. Sama jsem na to zvědavá a zároveň z toho mám určité obavy, protože vím, jak složitě se rodila minulá zemědělská politika. Každý do toho přinášel své vlastní návrhy a výsledkem byla složitost. Mluví se sice o flexibilitě, ale ďábel je vždycky skrytý v detailu.

Za sebe ale mohu říct, že se budu maximálně snažit o to, aby zemědělci měli méně byrokracie, překážek i zákazů. Aby peníze směřovaly především k těm, kteří na venkově skutečně žijí a pracují, k těm, kteří je opravdu potřebují. A hlavně aby jim to umožnilo dělat práci, kterou dělat chtějí – tedy být na poli, a ne sedět u papírů.

Pokud jde o byrokracii – jaké konkrétní kroky by se daly udělat, aby nová zemědělská politika byla jednodušší? Od zemědělců zaznívá například zrušení standardů dobrého zemědělského a environmentálního stavu půdy (DZES). Je to reálné?

U DZES už k určitým změnám došlo v rámci prvního zjednodušujícího balíčku. Myslím si tedy, že tlak na další zjednodušování v této oblasti určitě bude.

Zároveň očekávám silný tlak na skutečnou flexibilitu. Geografické a přírodní podmínky ve Švédsku, Španělsku a u nás jsou úplně jiné, takže nedává smysl, aby byla pravidla pevně nastavena někde z Bruselu. To prostě nefunguje. Cílem by mělo být, aby si jednotlivé státy mohly pravidla více přizpůsobit. Pravděpodobně to opět bude fungovat na principu něčeho podobného dnešním strategickým plánům – tedy že bude existovat společný rámec, jasně dané cíle, ale konkrétní nastavení bude na členských státech, přičemž ty jejich plány bude schvalovat Evropská komise.

Znovu ale říkám, že bude strašně záležet, jak to bude nastavené v praxi, aby to nebylo jen na papíře. Aby zemědělci nemuseli vyplňovat nesmyslné tabulky a plnit administrativní povinnosti, které nedávají žádný smysl. Já bych si to velmi přála a budu o to usilovat, ale opravdu záleží na tom, jak budou probíhat jednání a jaký bude jejich výsledek. Politické proklamace tu zatím jsou, ale jestli se to skutečně promítne do reality, to vám teď upřímně říct neumím.

~
Mluví se o flexibilitě, ale ďábel je vždycky skrytý v detailu.

Co se týče časového horizontu – projednávání evropského rozpočtu i zemědělské politiky vždy zabralo mnoho měsíců. Nová politika má začít fungovat od roku 2028. Myslíte, že se stihne do té doby schválit?

Samozřejmě nevím, co všechno se ještě může stát. Podle našich odhadů by ale projednávání mohlo trvat rok až rok a půl. Takže doufám, že se někde něco zásadního nezadrhne nebo že nedorazí k nějakým velkým změnám. To teď opravdu neumím s jistotou říct. Pokud ale bude proces probíhat standardně, tak by se to stihnout mělo.

Ochrana životního prostředí je nutná Řada dříve přijatých opatření byla ale spíše ideologická než založená na racionální a funkční ochraně životního prostředí.
Foto: Evropská unie

► Inovace

Anežka Hesová

anezka.hesova@economia.cz

Chytré technologie pomohou modernizovat řemeslnou pekárnu na Liberecku

Pečeme postaru, říká o své pekárně Jiří Koláček, spoluzakladatel rodinného podniku v severočeském Janově nad Nisou. Myslí tím třístupňové vedení žitného kvasu, při kterém se postupně množí kvasinky a bakterie pro vyzrálý základ chlebového těsta. Z něj pak vyrábí žitné bochníky, které jsou zdravější a odolnější než běžné pšenično-žitné chleby.

Koláček se před lety dopracoval k jejich receptu díky vzpomínce na žitný chléb, který jídal u svého dědečka. „Řekl jsem si, že bych takový chtěl zase jíst, a vyzkoušel jsem různé žitné chleby na trhu. Žádný mi ale tu původní chuť nepřipomínal. Tak jsem se rozhodl, že si jej upeču sám,“ vypráví historku o počátcích svého podnikání. Když vyladil tu správnou chuť, začali od něj chleby odebírat sousedé a známí. Společně se svou dcerou založil Koláček žitnou pekárnu a brzy prorazil na českém i německém trhu, kde se setkal s velkou poptávkou po celozrnném a žitném pečivu.

Dnes má v nabídce přes deset druhů žitného chleba, kromě toho klasického třeba chleby s rajčaty, olivami, mrkví nebo ořechy, ale i další druhy zdravého pečiva, například bezlepkové chleby z rýžové či pohankové mouky nebo veganský banánový chlebiček. Polovina produkce je v bio kvalitě. Tým jeho pekařů denně upeče půldruhé tisíce chlebů, přesto neopouští tradiční řemeslné postupy. „Připravujeme si denně několik stovek kil domácího kvasu pouze z mouky a vody takzvaným třístupňovým vedením kvasu, ručním vedením těsta, kontrolou teplot, hydratace a zrání,“ popisuje Koláček.

Řada výrobních kroků stále probíhá z velké části manuálně, zejména manipulace s těstem, jeho dělení a přesun mezi jednotlivými fázemi výroby. Rodinná pekárna to ale plánuje změnit a chce si pořídit stroje, které některé procesy zautomatizují. „Nová technologie nemá a nemůže měnit samotný charakter výroby chleba, ale způsob práce okolo něj,“ zdůrazňuje pekař. Automatizace se má týkat hlavně opakujících se fyzicky náročných úkonů a přesnější kontroly procesních parametrů a sběru dat. Cílem podle pekaře není „urychlit výrobu“, to by u pečení chleba nedávalo smysl. Inovace má ale zvýšit produktivitu a nahradit těžkou manuální práci, kterou může místo zaměstnanec provést stroj, aniž by to snížilo řemeslnou kvalitu výsledného chleba.

Řemeslník s chytrým strojem

Poctivé řemeslo se podle Koláčka s automatizací nevyklučuje. „Řemeslný chléb není definovaný tím, že se absolutně vše dělá ručně. My samozřejmě moderní pekařské technologie používáme,“ vysvětluje. Řemeslnost chleba se podle něj určuje tím, kdo ho peče, jak ho peče a z jakých surovin. „My nepoužíváme chlebové směsi ani příměsi, zlepšovače chuti, startéry kvasu, umělé nebo průmyslové kvasy. Nepoužíváme droždí, ale domácí kvas pouze z mouky a vody,“ dodává Koláček.

Úzkostlivě si hlídá také kvalitu mouky i ostatních vstupních surovin. „Sladíme ovocem, nepoužíváme palmový olej, v pečivu nenajdete zlepšovače chuti ani barviva,“ ujišťuje pekař. A právě v tom vidí garanci řemeslné práce, za kterou si Koláčková pekárna vysloužila oblibu zákazníků i několik ocenění, například značku Regionální potravina, Inovativní výrobek roku, Nejlepší výrobek Libereckého kraje a Zlatá Salima.

Koláček zdůrazňuje, že i v moderní pekárně musí všechna zásadní rozhodnutí dělat člověk. Jedná se zejména o práci s kvasem, čas potřebný pro zrání těsta nebo pečení, reakce

na změny surovin, počasí nebo chování těsta. Technologie slouží jen k tomu, aby pomohly s přesností a fyzickou náročností opakujících se úkonů. „Veškerá výroba, postup práce s kvasem i vlastním chlebovým těstem jsou organizovány a řízeny tak, aby finální produkt, tedy voňavý a chutný chléb s křupavou kůrkou, byl výsledkem práce zkušeného pekaře řemeslníka, který ke své práci používá taky stroje,“ shrnuje to Koláček.

Inspiraci pro rozvoj své pekárny hledá hlavně v zahraničí, především v Německu, Rakousku a Skandinávii, kde už delší dobu funguje propojení řemeslné výroby s moderní technologií. Všimá si, že ani tam nejde o masovou automatizaci, ale o chytré systémy, které respektují tradiční postupy a původní řemeslo.

Podporu získají inovativní projekty

Náklady na pořízení nové technologie se v případě Koláčkovy pekárny vyšplhají na 59 tisíc eur. Rodinný podnik na ně získal dotaci z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova, ta mu pokryje 35 procent investice a zbývajících část si bude muset financovat sám. „Dotační administrativa je náročná a časově zatěžující. Bez externích poradců je proces prakticky nezvládnutelný,“ popisuje svou zkušenost, která odpovídá praxi dalších žadatelů z řad menších a středních firem.

Od roku 2023 bylo na rozvoj venkova v Česku rozděleno už kolem 28 miliard korun z Evropských fondů. Aktuální dotační období kon-

„U všech investic do technologií a výroby, které mají zvýšit produktivitu práce, pracujeme s návratností do tří roků,“ upřesňuje pekař.

Díky zavedení nové technologie firma ušetří dvě pracovní síly, zaměstnance ale propouštět nechce a chystá pro ně kvalifikovanější uplatnění. Práce zkušených lidí je totiž i v tomto oboru velmi cenná a nedostatková. „Dalším limitem tohoto sektoru je tlak na ceny a stále rostoucí administrativní zátěž ze strany státu,“ dodává Koláček.

Řemeslná pekárna dnes musí zvládat nejen pečení, ale i energetiku, data, logistiku a regulaci. Do budoucna se proto neobejde bez pomoci umělé inteligence. „Ta v našem pojetí nepečie chléb. Jejím úkolem je pracovat s daty – vyhodnocovat teploty, vlhkost, časy fermentace, spotřeby energie a dlouhodobé trendy v provozu. Pomáhá upozorňovat na odchylky, navrhnout optimalizace a předcházet chybám,“ vysvětluje Koláček a znovu připomíná, že i umělá inteligence slouží jen jako podpora v rozhodování, nikoli jako náhrada pekaře.

Ani pečení „postaru“ tedy nebrání řemeslné pekárně investovat do svého rozvoje a přizpůsobovat provoz požadavkům nadcházející doby. „Budeme se dál zaměřovat na energetickou efektivitu, lepší práci s daty a digitalizaci řízení výroby,“ představuje plány na budoucí inovace Koláček. Podle jeho slov přitom nejde o jednorázový projekt, ale o dlouhodobý proces.

Tradiční postup i moderní technologie. „Stroje ulehčí fyzickou námahu při práci, ale cit pro těsto, zkušenost a rozhodování zůstávají lidské,“ říká Jiří Koláček, který chce příští rok modernizovat svou řemeslnou pekárnu na severu Čech. **Foto: Honza Mudra**

čí v roce 2027 a peníze na rozvoj venkova už jsou v něm kompletně rozdělené v probíhajících projektech. Peníze míří například na robotizaci pěstování máku a česneku v Orlických horách, na výzkum ohledně snižování emisí skleníkových plynů při chovu zemědělských zvířat nebo na posílení biodiverzity moheľnických lesů, které poničila kalamita a kde se plánuje investovat do inovativního přístupu ke spadaným stromům.

V období po roce 2027 mají být zemědělské dotace nižší, podpora sektoru má celkově klesnout asi o 20 procent a jedná se také o možném zastopování dotací pro jednotlivé žadatele.

Koláčková pekárna chce novou technologii uvést do provozu do konce roku 2026.

Koláčková pekárna

■ Rodinnou pekárnu v Janově nad Nisou založil v roce 2015 Jiří Koláček se svou dcerou Michaelou. Zaměřují se na výrobu žitného chleba a biochleba, mají ale i cukrárnu a bistro v nedalekém Jablonci nad Nisou.

■ Řemeslnou výrobu propojují s moderními technologiemi. Z evropských fondů na rozvoj venkova získali dotaci na tři robotizovaná zařízení, která jim ulehčí rutinní práci se zpracováním chlebového těsta. Technologie uvedou do provozu do konce letošního roku.

Umělá inteligence chléb neupeče, ale umí vyhodnotit teplotu, vlhkost, fermentaci a spotřebu energie.

• GMO potraviny

Zuzana Keményová

zuzana.kemenyova@economia.cz

Geneticky modifikované rajče v Evropě? EU chce dát zelenou plodinám s upravenou DNA

Banány, které nehnědnou. Saláty a žampiony, které vydrží déle čerstvé. Nebo rajče, jež přispívá ke snížení krevního tlaku více než běžná rajčata. Všechny tyto plodiny mají jedno společné – vytvořila je příroda, ale člověk si trochu pohrál s jejich geny, aby jim zlepšil vlastnosti. Jsou upraveny takzvanými novými genomickými technikami (NGT). V současnosti se ale pěstují a prodávají pouze mimo EU. A právě to by se mělo změnit, Evropský parlament a Rada EU totiž v prosinci 2025 uzavřely předběžnou politickou dohodu, která umožní vstup určité kategorie NGT plodin na evropský trh.

V současnosti se na evropský trh geneticky modifikované (GMO) plodiny téměř nedodávají, povolovací proces je totiž velmi složitý a nákladný. Proto se na evropském trhu prodávají jen dvě GMO plodiny, a to kukuřice odolná proti škůdci zavíječi kukuřičnému a krmná GMO sója. NGT plodina na evropském trhu není žádná. Jenže právě technologie NGT jsou podle odborníků neškodné a pro evropské zemědělce natolik výhodné, že k jejich omezení není důvod. „Současná legislativa EU ošetřující nakládání s GMO byla vytvořena ještě před objevem metod NGT. Je zastaralá nejen s ohledem na technologický pokrok, ale také na fakt, že v předních světových ekonomikách, jako jsou USA, Japonsko nebo Čína, se už NGT plodiny hojně využívají,“ říká Aleš Pečinka, molekulární biolog z Ústavu experimentální botaniky Akademie věd ČR.

NGT jsou pomyslné genetické nůžky

Jaký je tedy rozdíl mezi „starými“ GMO a novými technologiemi NGT? Jako geneticky modifikované plodiny se označují ty, u nichž se cíleně vyvolají změny v DNA, nebo dokonce nesou cizorodou DNA. V průběhu 20. století se tyto změny DNA prováděly především pomocí mutačního šlechtění, tedy působením chemikálií, rentgenovým či gama zářením. „Toto působení vede k tisícům náhodných změn v DNA dané rostliny, z nichž většina nemá žádný efekt, část je negativní a malá část je pozitivní,“ vysvětluje Pečinka.

Kdežto NGT technologie jsou přírodě bližší, lze si je představit jako genetické nůžky. Tyto metody využívají proteiny, obvykle bakteriálního původu, které lze navést na určité místo v DNA, jež přestřihnou. Dojde zde ke změně sekvence DNA a v jejím důsledku ke změně vlastností plodiny. Spadá sem například metoda CRISPR-Cas, která zažívá v posledních letech po celém světě boom. Metoda CRISPR-Cas je natolik revoluční, že za její objev získaly v roce 2020 Nobelovu cenu za chemii vědkyně Emmanuelle Charpentierová a Jennifer Doudnaová.

Evropská unie však uvažuje o tom, že by vstup na evropský trh usnadnila jen části NGT plodin. Plodiny se rozdělí na dvě skupiny: NGT-1 a NGT-2. První kategorii EU podpoří tím, že jí usnadní povolovací proces a výrobky z těchto plodin se nebudou muset speciálně

označovat. Rostliny NGT-2 zůstanou v přírodním režimu stávající legislativy pro GMO, včetně povinného označování výrobků.

U první kategorie NGT jsou genetické změny blízké přirozenému procesu, teoreticky by se mohly objevit i běžným šlechtěním nebo přirozenou mutací, k níž dochází i v přírodě. Jedná se především o vymazání části DNA. Zásadní podmínkou je podle Pečinky to, že se nesmí vkládat genetický materiál z druhů, které nejsou křížitelné, tedy například vložit do DNA kukuřice gen z bakterie. Musí jít jen o takové modifikace, kterých by teoreticky mohl dosáhnout i běžný zahrádkář tradičními metodami šlechtění. Naopak odrůdy spadající do kategorie NGT-2 jsou případy, kdy je genetická úprava více zásahová, dojde například k přidání genů. Může to mít za následek významné změny vlastností plodiny, jako na-

příklad že rostlina začne vytvářet pesticidní látky. Tyto plodiny zůstanou regulovány podle klasických pravidel pro GMO – s povinnou autorizací, posouzením rizik, označením, sledováním a možností, že členské státy jejich pěstování omezí či zakážou.

Upravený salát či rajče mají jen v zámorí

Již nyní se metodami NGT některé plodiny upravují, žádná z nich ale není k dostání na evropském trhu a je třeba pro ně cestovat do zámorí. Například v Japonsku lze ochutnat metodou CRISPR upravené rajče, které má vyšší obsah zdraví prospěšné látky GABA, tedy kyseliny gama-aminomáselné, která u člověka snižuje krevní tlak a hladinu stresu. „V USA je zase na trhu několik plodin, které vydrží déle čerstvé a přispívají tak k šetření s jídlem, například saláty, žampiony či brambory, nebo mají lepší vlastnosti během vaření či v průmyslovém procesu,“ popisuje Pečinka. Patří sem například sójový olej, který má až třikrát delší dobu použitelnosti na smažení.

Na otázku, zda mohou NGT plodiny nějak poškodit zdraví člověka či zvířat, Pečinka odpovídá jednoznačně zamítavě. „Plodina vytvořená pomocí NGT bude na úrovni DNA nerozlišitelná od plodiny vzniklé mutačním šlechtěním. Není tedy důvod se domnívat, že by měla být nebezpečnější jak pro zdraví člověka a zvířat, tak pro životní prostředí. Každý jednotlivý případ navíc bude před případným uvolněním procházet registrací a posuzováním možného vlivu,“ ubezpečuje Pečinka.

Jediným omezením mohou podle něj být patentové poplatky, jelikož se jedná o novou technologii. Poplatky za patenty mohou podle Pečinky alespoň v začátcích vést k vysokým

komise je i možnost použití NGT odrůdy pro další šlechtění.

Velcí i malí farmáři NGT v Evropě chtějí

Zmírnění regulace vítají soukromí farmáři. „Je to nepochybně krok správným směrem, protože technologie NGT se běžně používají na celém světě a EU je jediná, která tuto oblast striktně reguluje,“ říká Jaroslav Šebek, předseda Asociace soukromého zemědělství ČR. Jde podle něj však jen o první krok, chtěl by, aby se uvolnily všechny techniky NGT i složitější úpravy genomu. „Co však může vzbuzovat pochybnosti, je, zda tento způsob bude kontrolovatelný a ověřitelný, aby nedocházelo ke zneužívání a propašování GMO na evropský trh,“ varuje Šebek. Z pohledu Česka by podle něj bylo žádoucí uplatnit NGT u plodin důležitých pro tuto zemi, tedy například u pšenice, brambor nebo rajčat. Konkrétně pšenice upravená metodou CRISPR-Cas9 získá odolnost proti padlí (houbovému onemocnění rostlin – pozn. red.), stejně jako je tomu u některých přirozeně odolných odrůd.

A podobně mluví i Agrární komora ČR, která sdružuje i velké zemědělské firmy. Její prezident Jan Doležal považuje uvolnění pravidel pro nové genomické techniky za klíčové. „Naši členové by takový krok jednoznačně přivítali. Velký přínos spatřujeme zejména v odrůdách lépe odolávajících suchu, vysokým teplotám nebo konkrétním škůdcům. Díky tomu by nebylo nutné opakovaně používat ochranné prostředky, což dnes vede k rozvoji rezistence škodlivých organismů,“ říká Doležal a jako příklad uvádí situaci na Slovensku, kde se pěstitelé na konci roku potýkali se zlatým žlutnutím révy vinné – chorobou, u níž by genetická odolnost výrazně pomohla.

Upraveným rajčem proti vysokému krevnímu tlaku. Součástí výsledků nových genetických technik NGT je, mimo nehnědnoucí banán či saláty a žampiony, které vydrží déle čerstvé, právě i rajče. Sice je vytvořila příroda, ale člověk jim upravil geny. Foto: Shutterstock

nákladům, takže mohou být pro menší šlechtitele zpočátku nedostupné.

Šlechtění plodin odolných změně klimatu

Evropská unie si od vpuštění první skupiny NGT plodin na evropský trh slibuje posílení konkurenceschopnosti a udržitelnosti zemědělsko-potravinářského sektoru, stejně jako zajištění potravinové bezpečnosti.

Odborníci připravované uvolnění pravidel vítají. „Šlechtění pomocí NGT totiž může šlechtitelský cyklus plodin výrazně urychlit,“ míní Pečinka. Umožnilo by to také pružnější reakce na klimatickou změnu, šlo by totiž vyšlechtit například plodiny odolnější vůči suchu. Důležitým bodem v návrhu Evropské

Rozdíl mezi GMO a NGT

■ **GMO** (geneticky modifikované organismy) – Obsahují lidmi vyvolané změny DNA. Některé metody se běžně používají, např. mutační šlechtění. Kontroverzní typ GMO je vložení cizí DNA (transgenů) z jiného druhu, například z bakterie, do genomu rostliny. V EU je přísně regulován, platí povinné schválení, označování, atd.

■ **NGT** (nové genomické techniky) – Přesné úpravy vlastní DNA, výsledná plodina nenese cizí DNA. Dělí se na NGT-1 (jednoduché, přirozené podobné mutace) a NGT-2 (komplexnější). NGT-1 zřejmě čeká uvolnění regulace.

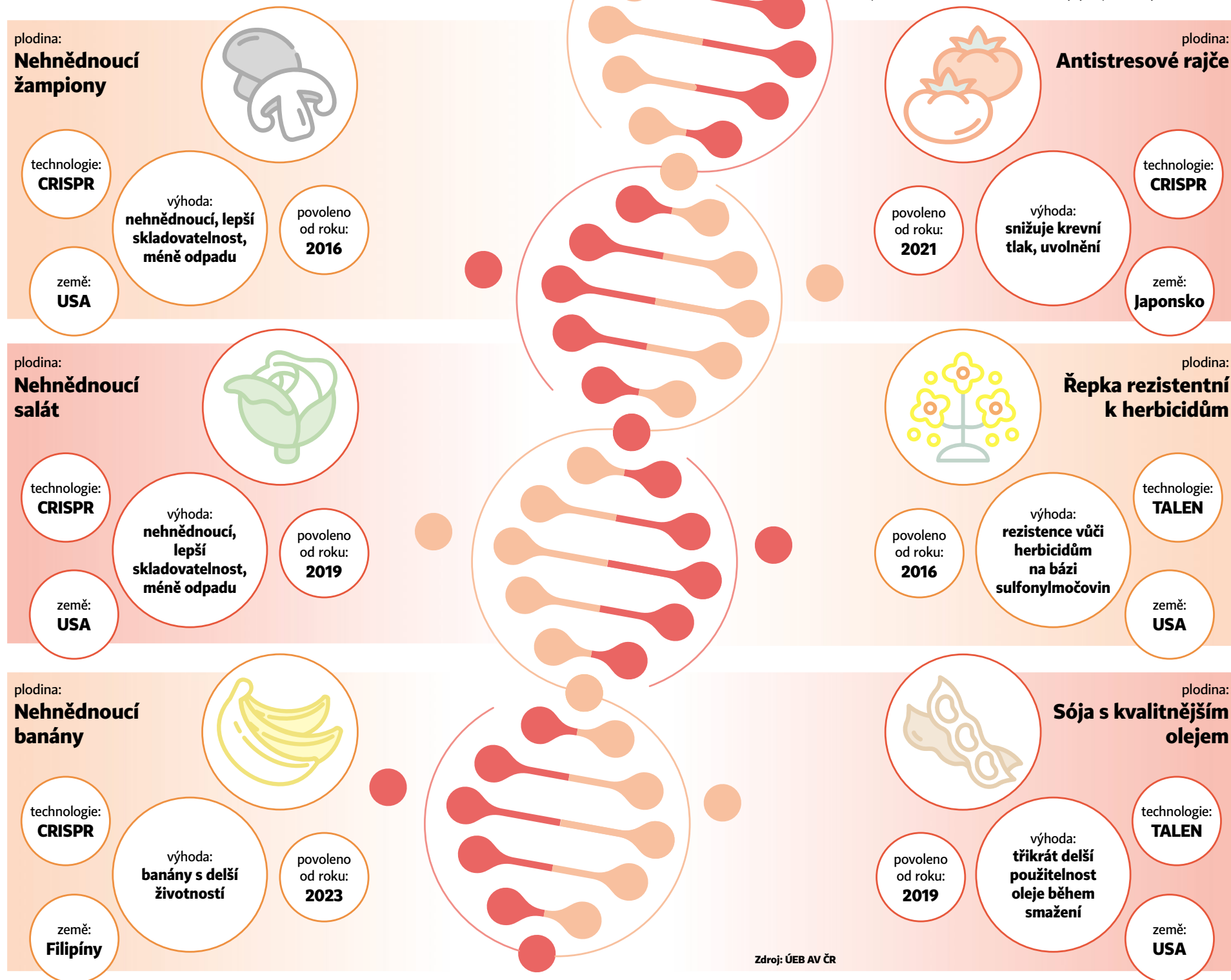
Není důvod myslet si, že by NGT plodina měla být nebezpečná pro zdraví zvířat, lidí nebo pro životní prostředí.

► NGT plodiny na trhu

Geneticky modifikovaná plodina pro lidstvo

V mimoevropských státech, především v zámoří, se již plodiny upravené pomocí NGT běžně pěstují a prodávají. Současné NGT plodiny první generace cílí spíše na oči a chuť zákazníka či soutěží delší čerstvostí. Grafika ukazuje příklady NGT plodin v Japonsku, USA či na Filipínách, i to, jakou konkrétní metodou byly upraveny.

► Glosa

Kdyby si novinář obul boty současného farmáře

Hana Šťastná
autori@economia.cz

Představte si redakci jako pole. Na jaře by každý novinář musel podat žádost, kolik plánuje „zasít“ glos a reportáží. Evropská komise by stanovila osevňovací plán: tři zprávy denně, recenzi týdně a komentář jednou za dva roky. Článek by měl povolený limit znaků. Přesáhneš? Pokuta za nadměrnou intenzitu psaní. Na složitější úvahy rovnou zapomeň – ty by mohly přispívat ke globálnímu oteplování, protože by zahřívaly mozky velké čtenářů na vyšší teplotu. A největší dotace? Samozřejmě pro ekoredaktory. Ti by psali husím brkem na pergamen. Nesměli používat repelent, brát antibiotika, brufen ani antikoncepci. Prostě bio tvorba bez chemie.

Novinář by musel vést pečlivý seznam všeho: respondentů, zdrojů, vlastních slov. Rozdělených podle pádů. Pravopisné chyby by se hlásily v Brně, na oddělení ortografické inspekce. Diktafon by mu často zkoumala hygiena – kontrola poplivanosti, šumu, zaprášenosti. Pravidelně by se musel podrobovat inspekčním zaměřeným na kontrolu a pokutování falešných zpráv a dezinformací. Sankce by si užíval dvojité. Z jedné strany pokuta za pochybení, z druhé by musel vracet dotace. Kontroloři mediální pohody novinářů by sledovali, jestli má novinář prostor k práci minimálně tisíc metrů krychlových, na psacím stole normovaného rozměru rozmístěné psací pomůcky podle prováděcí vyhlášky a k tomu speciální ergonomickou židli za padesát tisíc minimálně. Velikost písma a síla úderu na klávesnici by také byla předepsaná.

Šanci získat dotaci na novou tiskárnu by měly pouze redakce působící ve čtenářsky neúrodné oblasti a zaměstnávající mladé autory. Platu by se mistři pera a klávesnic dočkali pouze jednou ročně, po složitém výpočtu na decimetr čtvereční textu, bez ohledu na jeho kvalitu. Reportáž z terénu? Jen s čipem v těle napojeným na družici. Ironie vůči Bruselu by nebyla – ani mezi řádky – povolená. Jedná se totiž o potenciální zdroj toxických reziduí s potenciálem oslabit popularitu politiků vytvářejících dotační systémy. Alternativní podcast? „To není podporovaná plodina, pane redaktore. Mohl byste nechtěnými argumenty posluchačům přehnojit neoraná pole kritického myšlení!“ Čtenář by pak otevřel noviny a našel poloprázdné nebo balastním textem zaplevelené stránky. Proč? Protože autoři místo psaní vyplňovali dotační formuláře, aktualizovali všemožné evidence

a počítali, kolik glos jim vyklíčilo a kolik reportáží sežraly normy. Živobytí českých novinářů by ničila nesrovnatelně vyšší dotační podpora pro novináře z ostatních zemí na společném čtenářském trhu. I když to je vlastně již současná realita pro naše komerční média. Nedostávají, na rozdíl od těch veřejnoprávních, dotace v podobě povinných daní od všech domácností, kterým se nesprávně říká poplatky. Mistřům pera a klávesnic by snižoval konkurenceschopnost také dumpingový dovoz česky psaných novin a časopisů z krajů, kde žádná výše uvedená omezení pro autory psaného a tištěného slova neplatí. Absurdní? Samozřejmě. Ale přesně takhle dnes hospodaří čeští zemědělci. Autorka je ředitelkou Regionální agrární komory Jihočeského kraje

Společná zemědělská politika

Aneta Zachová
autori@economia.cz

Čeští farmáři vyhlíží reformu společné zemědělské politiky s obavami

Evropské zemědělství se nachází v bodě zlomu. Zatímco Evropská komise maluje vizi moderního, ekologického a strategicky autonomního sektoru, na českých polích a statcích panuje skepse. Zemědělské rozpočty se totiž mají škrtat.

Financování Evropské unie se neřídí nahodilými ročními výkyvy, ale stojí na pevných základech takzvaného víceletého finančního rámce. Aktuální sedmiletý rozpočet směřuje ke svému finále. Stávající rámec končí rokem 2027 a v evropských institucích již nyní vrcholí příprava na start nového období. Pro zemědělce, kteří patří mezi největší příjemce unijních prostředků, jde o kritický moment.

Ve hře je společně s celým evropským rozpočtem i podoba společné zemědělské politiky EU (SZP) po roce 2027. Ta má ambici skloubit řadu úkolů – od produkce kvalitních potravin přes snižování emisí až po zajištění důstojného příjmu zemědělců. Zároveň se však tenčí evropský rozpočet, který má tento klíčový sektor podporovat.

Evropská komise při přípravě nového víceletého rozpočtu EU na období 2027–2034 pracuje s několika klíčovými částkami. Hlavním prvkem navrhované rozpočtové architektury je 293,7 miliardy eur, která mají jít na evropské zemědělství z nového Fondu národního a regionálního partnerství.

Tato částka představuje minimální objem prostředků určených pro zemědělství na úrovni EU, přičemž právě z ní bude vypočtena konkrétní alokace pro Českou republiku. Podle aktuálních propočtů by mělo jít minimálně o 6,2 miliardy eur pro české zemědělce. Evropský komisař pro zemědělství Christophe Hansen tuto obálku opakovaně označuje za nezbytný základ, který má zajistit zachování přímé příjmové podpory farmářů.

Česká strana však na tato čísla hledí s velkou opatrností. Ministr zemědělství Martin Šebestýn (za SPD) při své lednové návštěvě Bruselu na jednání s ostatními ministry ze země EU upozornil na alarmující trend: základní zemědělská obálka v návrhu víceletého finančního rámce je o 22 procent nižší než v současném období. Tento nominální pokles navíc není nijak korigován o kumulativní inflační dopady, které se podle odhadů pohybují kolem 30 procent. V reálných cenách tak jde o drastické zeštíhlení podpory.

Pro srovnání, rozpočet společné zemědělské politiky na období 2021–2027 činí přibližně 386,6 miliardy eur. Velkého propadu si všimají nejen politici, ale i samotní farmáři, kteří přípravu nové zemědělské politiky s napětím sledují.

„Zemědělcům se zdá, že za méně peněz se bude po nich chtít hodně muziky,“ varovala v prosincové debatě Hospodářských novin Hana Šťastná z jihočeské Agrární komory.

Zemědělci navíc podle ní čelí rostoucím nákladům. Drahé jsou pohonné hmoty, elektřina,

teplo, ale i hnojiva či krmiva pro hospodářská zvířata.

Nové finanční nástroje a záchranné sítě

Komise se snaží rozpočtové obavy mírnit představením nových finančních instrumentů, které mají doplňovat základní pilíř. Patří mezi ně zejména nově koncipovaná krizová rezerva ve výši 6,3 miliardy eur. Tento nástroj má sloužit k řešení náhlých tržních výkyvů či nepředvídatelných katastrof. Česko má s krizovou rezervou přímou zkušenost – peníze z její starší varianty z období 2021–2027 využilo například na pokrytí ztrát po ničivých jarních mrazech v roce 2024.

Dalších zhruba 40 miliard eur má být k dispozici prostřednictvím Evropského fondu konkurenceschopnosti a výzkumného pro-

gramu, zejména pro rozvoj biotechnologií, bioekonomiky a inovací v zemědělství.

Podle ministra Šebestýna však nelze debatu o budoucnosti zemědělské politiky EU vést pouze v rovině celkových objemů prostředků. Cesta k udržitelnému sektoru podle něj vede i přes usnadňování podnikání a odbourávání legislativních povinností – zejména v citlivé oblasti ochrany přírody.

„Evropské zemědělství stojí v době rostoucích nákladů, nejistého mezinárodního obchodu a silících společenských očekávání před zásadními rozhodnutími. Je nezbytné, aby se deklarované strategické postavení zemědělství konečně promítlo i do konkrétních kroků a legislativy,“ uvedl ministr Šebestýn.

Administrativa místo zemědělské práce

Pro farmáře v terénu jsou však miliardy v Bruselu často jen abstraktními čísly, zatímco každodenní realita je drcena administrativou. Přístup k dotacím je podmíněný nejen přísnými podmínkami, ale také vykazováním a vyplňováním celé řady formulářů. „V některých podnicích má administrativu na starosti přímo ten farmář nebo jeho manželka,“ upozornil na debatě Pavel Svoboda, který hospodaří v Dolním Dvořišti.

Další možností je najmout si na administrativu speciálního pracovníka. To je ale spojené s vysokými náklady, které zemědělci mnohdy nemohou nést.

Problémem podle něj není jen evropská regulace, ale i česká neschopnost efektivně pracovat s daty. V Česku totiž stále nefunguje automatický přenos informací mezi jednotlivými státními orgány, což farmáře nutí vyplňovat

„zjednodušujících balíčků“ – ty se přitom vztahují na již aktuální období 2021–2027. Lze ale očekávat, že se promítnou i do připravovaných reformy.

Jedním z hlavních pilířů navrhovaných změn je výrazné ulehčení nejmenším hospodářům. Počítá se se zvýšením paušální roční platby pro malé zemědělce. Úlevou má být také vyjmutí malých a ekologických zemědělců z podmínek takzvané podmíněnosti, které řeší například střídání plodin na polích nebo udržování travnatých ploch. Pravidla podmíněnosti by se měla měnit i pro některé větší hráče – komise dá členským státům více flexibility, jak pravidla nastavit.

Změnit se má i samotný přístup ke kontrolám na místě. Počet kontrol se má snížit maximálně na jednu návštěvu ročně. Zároveň má dojít ke zrušení části pravidelného výkonnostního reportingu, který zemědělce i úřady nadměrně zatěžoval. Další zjednodušení má následovat – například se má usnadnit povolování pesticidů.

Mezi regulací a svobodou

I přes veškeré přísliby miliardových injekcí a zjednodušujících balíčků zůstává nálada v českém agrosektoru napjatá. Odborníci upozorňují, že samotné peníze, kterých navíc v reálném vyjádření ubývá, problém nevyřeší. Agrární analytik Petr Havel se domnívá, že klíč k úspěchu leží v hlubší změně přístupu.

„Evropská unie připravuje reformu, která bude poměrně zásadní zejména v redukci peněz. Je ale zapotřebí změnit přístup a dát zemědělcům větší svobodu v rozhodování,“ domnívá se Petr Havel.

Překotné změny pravidel. Zemědělci chápou, že je nutné řídit se pravidly, upozorňují ale, že postrádají koncepčnost. „Plánuji osevní postup na šest let dopředu, ideální je vědět, co nás čeká v dalších deseti letech, pravidla se ale mění během hry,“ konstatuje farmář Pavel Svoboda. **Foto: Shutterstock**

stejně údaje opakovaně pro různé úřady. Nejde však jen o čas strávený u počítače, ale o celkovou nepředvídatelnost systému.

Zemědělství je obor, který vyžaduje dlouhodobé plánování, což se podle Svobody bije s překotnými změnami pravidel. „Rozumím tomu, že je potřeba se řídit pravidly, ale ta se během hry mění. Já například plánuji osevní postup šest sedm let dopředu a ideální je vědět, co mě čeká v dalších deseti letech,“ vysvětluje potřebu koncepčnosti, na kterou by se mohl farmář spolehnout.

Administrativní úleva na obzoru

Právě na kritiku ohledně administrativní náročnosti se komise snažila reagovat slibem

Podobně skepticky se k budoucnosti vyjadřuje i Hana Šťastná. Podle ní současné nastavení, kdy se od zemědělců žádá stále více ekologických služeb za reálně méně peněz, nemůže dlouhodobě fungovat. Podle jejího varování nebude tento trend dobrý „ani pro českou krajinu, ani pro spotřebitele“.

Evropské zemědělství po roce 2027 tak stojí před nelehkým úkolem: dokázat, že i v éře úspor je schopno zajistit potravinovou bezpečnost a ekologickou stabilitu, aniž by přitom definitivně udusilo ty, kteří na půdě skutečně pracují. Rok 2026 bude v tomto ohledu rozhodující. Evropská komise slibuje, že se zemědělci bude o změnách pravidelně jednat.

Deklarované strategické postavení zemědělství se musí konečně promítnout do konkrétních kroků a legislativy.